

Szerkesztő- s kiadó-hivatal. Budapest IV. himzö-utca és kalap-utca sarkán 1. szám. Csak bérmentes levelek fogadtnak el. Kéziratok vissza nem küldetnek. Előfizetési díj: Vidékre postán vagy helyben hához hordva: Egy évre 20.— Félévre 10.— Negyedévre 5.— Egy hóra 1.50 Egy szám 6 krajczár.

EGYETÉRTÉS

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPILAP.

Hirdetések és nyiltterek felvételének árszabály szerint a kiadó hivatalban: Budapest IV. himzö-utca és kalap-utca sarkán 1. sz. Hirdetések felvételének a külföldön: Bécsben: Oppelje A.-nál, Stubenbastei Nr. 2. Mosca: Radolffnál, Sclerstraße Nr. 2. Haasenstejn és Voelterl, Wallfischgasse 10. Daube G. L. és társai, Wolzelle Nr. 12. Párizsban: Havas, Lafitte & Comp.-nál, Place de la Bourse. Frankfurtban a/M.: Daube G. L. és társai.

Egy miniszteri szó.

Lehet-e még bizni a pusztá miniszteri szóban? A földmívelés, ipar és kereskedelemügyi magyar királyi minisztere érdekes és jelentékeny szót ejtett el a tegnapi napon. Valószínűleg nem meggondolatlanul tette, mert hiszen nyilvánosan tette. Nyilvánosan és hivatalosan Magyarország bormetelői tartanak tanácskozást. Tanácskoznak a fölött, miként lehetne a szőlőmívelést jövedelmezővé, a bormetelést biztossá, az elárusítást szakadatlaná s eké-ként az inséget kisebbé, a jöletet nagyobbá tenni. Sőt tanácskoznak a fölött, hogy miként kellene elhárítani azon akadályokat, melyeket a bormetelés jövedelmezőségének útjába épen az állam és annak kormánya gördít. Az állam a törvényhozás útján, a kormánya a közigazgatás útján. Mert hát a bormetelők is, bárhogy csürjék-csavarják is a kérdést, bizony kénytelenek kimondani, hogy a legtöbb akadályt, a legnagyobb nehézségeket épen az állam s illetőleg annak kormánya s kormányának intézkedései okozták. Kénytelenek bevallani, hogy mint igen sok kérdésben a közigazgatási tén: ugy a bormetelés kérdésében is bizony ez a kormánya a legveszélyesebb ellensége ennek az országnak.

Itt, ebben a tanácskozásban emelte fel szavát báró Kemény Gábor, a miniszter. Előadta fülé hallatára, hogy a szőlőmívelés gyöngösgéinek egyik legfőbb oka az adónak nagysága s a földadó alapját képező szőlőjöveldelmi becslés helytelensége. Főoka továbbá az adókezelés. Az adókezelés mai napig körülbelül egyet jelent az adóvégrehajrással. A szőlőbirtokos ellen szüret utáni időben alkalmazzák a végrehajrást. A mikor a bor magában véve is csekély értékű, miután sem messze szállítani, sem kivitelre elkészíteni, sem részletfogvasztásra bocsájtani nem lehet: akkor jön az adóvégrehajrást. S lefogal és elárverez bort és horodót együttesen s óriási tömegekben. Eladja a bort, mely fél év múlva tíz forintot érne, eladja most egy-két forintot s a két forintot a horodót fél forintot. S eladja nagy tömegben, a melyvel először tönkre teszi az adóhátraleköt, de másodsor tönkre teszi azt is, a ki nem adóhátraleköt, miután ettől a borkereskedőt és fogyasztót oda esbátja el, a hol a többször alatt potom áron vehet jó bort. Mert hát miért is venne a termelőtől drága áron, mikor vehet az adóvégrehajrástól olcsó áron?

És persze a legbolondabb állami gazdálkodás. S nemcsak bolond, hanem lelketlen is. Az állam itt a legrosszabb alkuszoknak játsza utálatos szerepét. A különben is ezer inséggel küzdő termelőnek kezéről átjátssa a terményt a kereskedő kezére. Pedig magának sincs benne haszna a másnak sincs. Sokféle módja volna annak, hogy a kormánya a rettenetes visszaélésen segítsen. Segítsen úgy, hogy az adóbevételei s biztosítva legyen s a termelőnek a keserű fáradság gyümölcse is megmaradjon. Segíthetne egyenesen, de segíthetne közvetve is. Külkereskedelmi szerződések, szükséges és célszerű intézmények felállításra, előmozdításra és segélyezése, a bor értékét és hitelt veszélyeztető visszaélések szigorúan megakadályozása, a regale viszonyok szabályozása és még százelele törvényhozási, kormányzati és közigazgatási intézkedések azok, melyeket a kormánya megtehetne, de a melyeket a kormánya épen meg nem tesz. Hanem a helyett úgy cselekszik, mint az az eszeveszett gazda, a ki kivágja gyümölcsfáját, hogy a rajta levő érett gyümölcsöt leszedhesse. Hány szólós gazdát tesz tönkre az adóvégrehajrást egy év vagy két évi adóhátralekért.

Az adókezelés ellen fölmerült mind a keserű panaszt meghallgatá a miniszter. De nem hallgatta el szó nélkül, hanem megfelelt rá emberül. Felelte azt, hogy a földadó jelen rendszerét nem tartja helyesnek; nem szól ugyan most ellene, mert hirtelenében jobbat nem tud mondani, de mihielyt lehető lesz, kész a bajon segíteni. Az adókezelést illetőleg, némely vidékeket panaszra csakugyan jogosult, s apénzügyminiszternek figyelmébe fogja ajánlani e körülményt. Ime ezeket mondá egyik miniszter a másik miniszter kormányzata ellenében. Mi ez? Naivság vagy megfontolás? É; ha megfontolás: vajjon van báró Kemény Gábornak elegendő ereje és hatalma ahhoz, hogy a mit rossznak tart, azt megszüntesse, s a mit pedig jónak tart: azt életbe léptesse? Bizony e kérdésekre mi kedvező feleletet adni nem tudunk. A mit b. Kemény a földadó jelen rendszeréről általában mond: az nem egyéb, mint üres beszéd, melynek értelme a mai viszonyok között pusztán negatív. A mit pedig az adókezelésről mond: az ugyan

értelmes beszéd, de e beszéd mögött b. Kemény Gábor személyes és politikai állása a siker biztosítására nem elegendő. Tehát egész nyilatkozatában mégis csak több a naivság, mint a komolyság.

Mert hát tudni kell azt: mit ér Magyarország a miniszteri szó, ha az egyik-másik közlegényminiszter szájából roppan el. Az a miniszteri szó Tisza Kálmán hozzájárulása nélkül nem nyom semmit. Tisza Kálmán megbecsült ugyan miniszterei, de csak olyanformán, mint a kabátját. Hol felölti, hol leölti, a mint gusztna hozza magával, vagy a hogy az időjárás czelszerűnek mutatja. És aztán Tisza Kálmán nagyon szereti azt a minisztert, a ki nagyon szereti a miniszterséget. Mert azzal könnyen bánik, miután nem fél attól, hogy őt könnyen elhagyhatná. De ha mind nem így állana is a dolog, ha maga Tisza Kálmán tenné is azt az ígérte, melyet br. Kemény Gábor tett: mit érne az? Van-e Magyarország olyan jámbor ember, a ki Tisza Kálmán nyilvános ígérteinek hitelt adna s ünnepélyesen kimondott szavát komolyan tartaná? Ha van még ilyen ember: azt elő kell állítani, ábrázatját le kell festeni, kőbe kell vésní s muzeumba be kell állítani. Mert az ilyen jámbor ember csakugyan olyan ritkaság, sőt sokkal nagyobb, mint a siami ikrek.

Ezért nem bizunk mi semmit b. Kemény Gábor ígérteiben sem. Az adókezelés gyalázatos rosszaságát ezerszer hangoztatta már a képviselőház és százszor beismerte maga a pénzügyminiszter s maga Tisza Kálmán is. Meg is ígérte már valamennyi miniszter, hogy a bajon segítve lesz. Nem lett segítve és nem lesz segítve. A miniszteri ígérte Tisza Kálmán rendszer alatt rossz váltó, melyet okos ember nem honorál. Azért b. Kemény Gábornak tegnapi ígérte nem válik szégyenére. Ellenőrzetlen pillanatban mondá ki ugyan a szót, de hát azért csak kimondá azt. E szó minden esetre bizonyítja azt, hogy tudna ő még többet is mondani, csak lehetne, csak volna hozzá bátorsága. Azért mi a bormetelő közönséget óva intjük, hogy miniszteri ígérteit kitöltött hamis váltót készpénz gyanánt el ne fogadjon. Fontolgasson, tanácskozzék, segítsen sorsán, iparkodjék egy a hogy lehet önön maga és önnön erejével. Mert bizony mondjuk, hogy a föld előbb megrendül, az ég előbb elsötétül, a sírok előbb kivetik holtjaikat s az utolsó ítélet trombitája előbb megharsan, minthogy ez a kormányrendszer s ennek emberei ez országnak sorsán, bormetelő közönség nyomorán segíteni tudna vagy akarna.

Budapest, május 13.

A főrendiház folyó évi május hó 14-én a. d. 11 órakor ülést tart.

Báró Sennyey Pál pozsonyi beszédét — mely késő éjjel érkezett hozzánk — alantabb a táviratok közt közöljük. E beszédre még lesz alkalmunk visszatérni. Érdekes, hogy báró Sennyey, noha melleleg, az Ausztriával fennálló kapcsolat értékeit is megemlítette magának a nyilatkozást. „A kapcsol — ugymond — mely bennünket a monarchia kül feléhez köt, csak akkor és addig hasznos, ha kölcsönös igazságon, az érdekek megnyugtató kiegyezésében alapul és ha a közös feladatok vállvetett teljesítésében, a kölcsönös jogok és önállóság megvédésében keresi és találja hivatását.” E szavak világosan azt jelentik, hogy most már maga b. Sennyey is a kapcsolatot föltételeknek tekinti, sőt ilyenén nyíltan minősíteni elérekettnek látja az idót. Konstatálnunk kell ezt, valamint azt is, hogy a monarchia kapcsolat föltételek természetét konzervatív politikustól most hallottuk először hangsúlyozni.

A képviselőház pénzügyi bizottsága ma d. u. 6 órakor Molnár György elnökelete alatt tartott ülésében tárgyalás alá vette a helyi érdekű vasutakról szóló törvényjavaslatnak a közlekedési bizottság által szerkesztett szövegét. György Endre a közlekedési bizottság kiküldötte, felolvasán az elterölt szakaszok szövegét, a bizottság azokat a 12. §. kivételével elfogadta. A 12. §. szövege az előbbi szerkezetbe állítottat vissza. A kormánya részéről a tárgyaláson Szápolyai Gyula gr. és Ordódy Pál miniszterek voltak jelen.

Az országgyűlési szabadelvű párt mai értekezletét Vízolyi elnök megnyitván, első sorban felvetette a Horvát-Szlavonországgal a régi időből függően levő követelés kérdésének az országos bizottsághoz utasításra vonatkozó miniszteri előterjesztés, mely vita nélkül elfogadtatott, ugy szintén a közigazgatási bizottság jelentése az „A dráa” gőzhajózási társaság segélyezése iránt a fiuerei kereskedelmi- és iparkamara által beadott kérvény tárgyában. Ezután tárgyalás alá vétetett a gözmalomokról szóló törvényjavaslat. E törvényjavaslat hosszabb vitát keltett, melyben Pauler igazságügyminiszteren és Tisza miniszterelnökön kívül részt vettek: Apáthy István előadó, Éles Hen-

rik, Zsámbokréthly, Székely Elek, Csáky Lázló, gróf, Ivánka Imre, Kemény Géza b., Hegedűs Sándor, Harkányi Frigyes, id. Ráday Gedeon gr. és Kajneh József. Az értekezlet a törvényjavaslatot az 1. §. kivételével változatlanul elfogadta. Az 1. §-ra vonatkozó módosítás szerkesztésével és a képviselőház elé terjesztésével az előadót bizván meg, a tanácskozás véget ért.

A német cseh nyelvviszálynak a következő újabb mozzanatát jelentik Prágából: A Karolina nevű diák-egylet 20 éves jubileuma ünnepein Math rektor kijelenté, hogy a tanárak teljes erejűkkel azon lesznek, hogy az egyetem német jellegét megtartsa. Schmeykál erre a német ifjúság kaszinója nevében hosszabb beszédet tartott, melyben egyebek közt ezt mondá: „Hazánkban nem lehet a kozmopolitizmus áramlatát követni. Bűnös önfeladás lenne föl nem lépni nagy és szent érdekeink mellett. Sulyos, kemény megpróbáltatás óriási látszanak közelegni. Arról van szó, hogy ne csak németeknek nevezessünk, hanem németek is legyünk, s ehhez ragaszkodjunk. Bebizonyítók, hogy nem mi vagyunk azok, kik ellentétet látnak a nemzeti érdekek és a hazaszeretet közt. Müködjük mindenki német szemlében, a szabadság szemlében. A mit mi védünk, az a legfőbb javakban való szent hagyomány. — Nem messze van az idő, melynek a győzelmet meg kell hozni”. Egy másik német tanár Klebs azt fejtette, hogy a cseheknek azért nem lehet külön egyetemök, mivel nem bírnák azt fenntartani.

Az igazi lojalitás.

A királyi család immár eltávozott körünkől. Rövid itt tartózkodásunk ezuttal a rendesnél ünnepesebb jelleggel bírt. Fellobogóva láttuk az utcákat, hatóságok, testületek, magánkörök hivatalos tisztelgés formában tüntették ki a lojalitás és hódolat érzelmeit. Rudolf trónörökösnek, ki eljegyzésének ideje óta először jött közénk, a főváros hatóság ünnepélyes fogadást is készített. Az arisztokracia, a főpapság, a kormánya, a parlament mutatták be tiszteletüket. Mit jelentenek ezek a fokozott ünnepélyességek? Csak mesterkélt színjáték az egész. Nem állítjuk. A magyar nép ösztönte rokonszenvét, igaz részvétét kívánja kifejezni egy oly családi esemény alkalmából, mely jövendő uralkodójának emberi boldogságát van hivatva megteremteni. A magyar nemzet szeretetét szíves viszonyban állani királyával, önkényes rajongással veszi körül királyi udjót és örömet tünteti ki, hogy ez érzelmei örökségét átruházhatja azokra, kik az uralkodói hivatás örökségét fogják nyerni. De kifejezik-e a hódoló tüntetések azt is, hogy a nemzet hálás elégteliséggel fogadja a királyi családát, semmi fájdalmas vádnak, semmi aggodalmas panasznak nem érzi szükségét az uralkodó ház irányában? Lehet, királyoknak élesebb szemekre van szükségök, hogy hivatalos demonstrációk, hízelgésnek és hódoltnak festett díszletei mögül kiismerjék a népváldó hangulatát. De a magyar nép ösztönte fejzeve ki királyi iránt szeretetét és vonzalmát épen arra törekszik, hogy királyi egészen megértse lelke vágyát, szívének szükségét. Szegény magyar nép! Talán épen azért mutatja oly ántőntően az ünnepelő arcot, mert elégtelén. A szeretet kifejezésében benne van a fájdalomnak, az aggodalomnak, a vádnak kifejezése. A nemzet mutatja, hogy szeret, épen mert megmondani akarja, hogy az ő szeretete nem talál kellő megértésre a királyi családnál, ragaszkodó érzelmeinek nagy értékét nem méltányolják a trón körében.

Ez így van, nagyonis így! Mi nem színezünk ki most a háttér, mely a nemzetnek alkotmányos életében a királynak személye mögött föltűnik. Nem kell nekünk arról beszélünk, mi az udvarnak befolyása, mi a döntő köröknek szerepe, a mindenféle megnevezett és megnevezetlen hatalmaknak titkos működése. Évek során át következetesen tapasztaljuk, hogy a trónnak alkotmányos tényében, sőt árnyak rejtélyes hatalmak gyakorolják végzetes befolyásukat hazánk kormányzatára. Tisza Kálmán szolgáltságának kiszámíthatlan mértéke tesz tanúságot azokról az áldozatokról, miket nekik évről-évre nemzeti jóllétünk feltételéből, nemzeti érdeztünk követeléseiből leróvunk kell. Gyűlöltesz újra, mint a sötét éjszaka a bécsi udvarnak neve, gyantá és bizalmatlanság szemével nézzünk mindenre, a minek eredete a hofburg termeire vall. Azután hosszabb időközökben megtörténik, hogy a király és királyné lejönnek közénk, és az egész magyar nemzet a hódoló kifejezéssel járul hozzájuk, öröm és ragaszkodó élénk jeleit nyilvánítja irányukban. Szegény magyar nemzet! Oly ösztönte vágyat érez, hogy teljes egyetértésben a trónnal és a koronás királylyal találja meg alkotmányos jogának biztonságát és nemzeti fejlődésének védelmét. Jól esik tudnia, hogy királyja között van és személyesen győződik meg az ő ragaszkodó érzelmeiről.

Kedves reményeket fűz a megértés pillanatainak szerencsés benyomásához. Hát ez a ragaszkodás, ez a remény nem vád, nem szemrehányás-e is? Mennyire az! Mert hogy a királyi család csak kivételesen, rövid napokra érkezik közénk és nem tartozkodik állandóbban Budavárában, nem teremt állandó magyar udvart, nincs folytonos és szto összeköttetésben a magyar társadalommal, nem viseli legfőbb védnökségét magyar tudományok és magyar művészetnek?

Mért, hogy a királyi család az egész dynasztia nem méltányolja azt, hogy a magyar nemzet szeretetében van a trónnak legbiztosabb támasza, és ragaszkodásának megóvása a dynasztia, bizalmának fokozása a király iránt lehet a legerősebb bástya a jövőnek viharai ellenében.

Nem megbecsülhetetlen kincs-e ez, amelyet pillanatig sem volna szabad óvó gond nélkül hagyni! Mi a mi jelen időnkben, egy dynasztiának jövője? Dynasztiák századokig állottak is fenn virágzó hatalomban, nem látjuk-e, hogy most érkeznek meg rájuk nézve az idők teljessége! Minden ünnepélyes pragmatika sanctió, ezerszer beczikkelyezett örökösödési jog mit érnek ma, ha tartalmuk nincsen egyszerűsmdm gyémántbúttal a nemzet élő szívébe írva, a multnak minden joga mi egyebet biztosítanak a mi folyton haladó és újító századunkban, mint épen azt, hogy kivételül ezimén a lomtárba kerülnek. Csak kevés körütekintés kell a monarchiában is, hogy a dynasztiának minden tagja lába alatt ingami érezze a földet. Nem a német elem fejlődése, nem a szláv áramlat előhaladása az, mi biztos alpra helyezheti a Habsburgok trónját. Egyedül a magyar nemzetnek élő szeretete, tökéletes összeforradása a magyar nemzetnek érdekeivel, sztoörhetlen kapcsolata a magyar alkotmányos joggal lehet a királyi családra nézve a messze kiálló szikla, melyről hatástalanul pattanhat le forradalmak szölvihara és néptengerek korbácsoló zajlása.

Az idők tanúsága! Nem szól e ez leginkább érthetőnek annak, ki mint a koronának örököse jött közénk. Nem király ő még, de már a komolyabb férfikorokak tehetségével fejlett belátással készült uralkodói hivatására. Rossz hír előzte meg őt mi közöttünk. Sohasem tapasztaltunk érdekeknek vagy rokonszenvének legkisebb jelét a mi ügyeink iránt, és Prágában a legnagyobb rokonszenvet a cseh feudálisok iránt tanusította. Eljegyzése után is közjogi sietett, és ő a huszonkétéves ifju, kitől gyöngéd érzelmei túlaradását lehetett volna várni, mondhatni az önteltség hangján hirdette, hogy jövendő neje, a jövendő királyné, urának és császárnak hü alattvalója, valódi osztrák asszony lesz. Magyarország jövendő királyának nem szabad így beszélnie. Köztűnt meg kelle tanulnia azt, hogy mit jelent trónjára és uralmára nézve Magyarország alkotmányának tisztelete, Magyarország érdekeinek ápolása. Neki nagyon kell megjegyeznie, hogy a mi időnkben egy koronázottöröknek helyzete igen bizonytalan színnel bír, és nem pusztán a sárpa pergameitekben, a fakult corpus jurisokban találhatja meg jóvó uralmának biztosítékát. Eleje ez uralomnak kérdése minden valószínűség szerint sokkal nehezebb alakban fog lépni mint bármelyik őse elé.

Magyarországra nézve nem lehet más ez a kérdés, csak az, hogy egyedül elegendett magyar nemzetnek lesz a jövöben még magyar királyja, elegendett magyar nemzet pedig csak a teljesen független magyar államban létezhetik. Oh, a nemzet most mélyen elégtelén, örökké elégtelén marad is, a meddig a jelen kormányrendszer, a jelen államrend fennmarad. A magyar nemzet szeretetét tüntet ki uralkodója iránt elégtelensége között is, de senki se vélje, hogy ez a szeretet szolgál alázat, gyáva hunyázkodás. — Egy Tisza Kálmán az ő szolgáltságát által még oly sokáig tarthatja magát fen a magyar kormány élén, Magyarország udvaronez kormányelnöke — sohasem fogja képviselni Magyarország népének szerető érzelmeit. — Az ő érzelme és a magyar nép érzelme között óriási a távolság és föld a különbség. Épen az, mi Tisza Kálmánt oly végtelenül szolgálva, teszi a trón iránt, az leheti koozkára a magyar nép szeretetét a trón iránt. A magyar nemzet rendkívüli képességgel bír a szeretetre, oly örömet önti is ki ez érzelmeim tultelt szívét, de szeretni mindig csak azt lehet, a mi a szeretetre méltó is, a nagyot és nemeset, nem pedig az érzéketlen önzést, a durva gögöt. A magyar nemzet csak érzelmeit méltányoló, jogait tisztelő, a nemzeti érdekektől öszintén áthatott királyt fog szeretni és ez a szeretet az egyedül biztos szerződés király és nem-

zet között, e szeretetnek öröksége az egyedül szilárd örökösödési jog. „Igen, Izrael, ezek a te isteneid!” Fájdalommal és szeretettel járulsz hozzájuk, csak ők képesek legyenek megértetni, ne bizonyuljanak oly hályányokul, kiknek vannak szemek és nem látnak, vannak fülek és nem hallanak. Mert jaj nekik! Mezei Ernő.

Budapest, május 13.

Gladstone leveleinek eredménye gyanánt, míg a londoni osztrák-magyar nagykövét és angol kabinet közt folyt tárgyalások részletesabban ismerve lesznek, érdekes még fölemlíteni a „Times” azon értesülését, mely szerint Károlyi Alajos gróf a legújabbkorotabb alakban biztosítja Lord Granvillet, hogy az osztrák-magyar-német szövetség célja és irányja a legkétségteljes, s nem törekszik olyan czélra, mely Angolország érdekeit károsíthatná.

A metó feltűnést, melyet az említett levél s az angol kabinet körjegyzéke a diplomáciai világban keltettek, növeli meg az orosz kormánynak egy körjegyzéke, mely az alban montenegrói kérdésből kiindulva, egy bécsi lap londoni értesülése szerint következő javaslatl lép föl:

Tekintettel a porta teljesen ki nem elégítetű válságára, a portához egy utolsó közös fel-szólítás küldendő kötelezettségének megtartására meghatározott rövid határidő mellett. Ez határidő alatt a portának a vitás alban helyeket ismét meg kell szállnia és azokat rendszerben Montenegrok átadnia. Az orosz jegyzék katonai könyvszerítő rendszabályok által való fenyegetést javasol, s ezzel tehát a hatalmak által a portához intézendő felajánlások végső felhívás jellegűvé kell bérnia, mely minden további halogatást kizár.

Ezen állítólagos orosz jegyzékről szóló hírrel egyidőleg jelentik Konstantinápolyból a „Pol. Corr.” hogy a porta e hó 6-án este még nem válaszolt a hatalmak együttes jegyzékére (azóta, mint említettük, válaszolt már, de nem nyilatkozott határozottan) hanem május 5-én a minisztertanács hosszasan foglalkozott ezzel a kérdéssel. — A nagybatalmak — mondja a konstantinápolyi tudósítás — türelmetkesszettek a porta magatartása miatt és élénk veszméserőt folytatnak a fölött, hogy miképen biztosítsák a berlini szerződés végrehajtását. Az egyik mód az, hogy visszatérnek a berlini szerződés azon határozatára, a mely Montenegrok adta a gusinyei és plávai területeket, a másik pedig az, hogy a nagybatalmak fogják megszállítani azt a területet, melyet a porta az april 12-iki szerződésben átengedett Montenegrok — ha a török kormány saját csapatjaival nem képes vagy nem akarja megszállani a kérdéses területet.

A végrehajtó zsandári kéz ismét az Ausztria-Magyarországé lenne, legalább a fentebbi hír szerint Oroszország, ajánlatának folytatásákap azt a további indítványt fogja tenni, hogy Ausztria-Magyarország bízzák meg az európai misszióval, hogy a tehetetlen porta helyében szállja meg a Z em-folyó melletti alban helyeket s eszközölje azok szerződészerű átadását Montenegro részére, vagyis, hogy a porta ellen a végrehajtást vezesse. Ezzel szemben Franciaország azt az ellenjavaslatot tette, hogy a teljhatalommal felruházott konstantinápolyi nagyköveti testület dolgojjon ki és fogantatson a kérdés rendezésére alkalmas rendszabályokat. Ez a nagyköveti testület pedig aligha tehet egyebet, mint egy európai bizottság kiküldését a helyszínére, a mi körülbelül egy volna a porta válságának azon pontjával, hogy bizonyítassák rá európai bizottsággal, hogy albanok magatartása miatt ő is hibás. S ha rá nem bizonyíthatják, addig — qui habet tempus, habet vitam — ki tudja mi nem történhetik?

Az orosz kabinet, mint Rómából jelentik, tudatta az angol külügyminiszterrel, hogy esztalokozni fog a hatalmak által elhatározandó minden lépéshez, melynek célja: a portát Európával szemben elváltat kötelezettségeinek teljesítésére szorítani. Az orosz-kinai viszályra vonatkozólag megbízható forrásból jelentik, hogy a pétérvári kabinetek pekingi képviselőjét oly hírek érkeztek, melyekből kétségtelenül kitűnik, hogy a pekingi udvar el van határozva habórut indítani Oroszország ellen, s hogy a Kulzsakérdést csak ürügynek használja, hogy törekvéseinek törvényes szint kölcsönözze. A pekingi udvar Kasgar visszacszerzése után azonnal terbe vette, hogy a menyei birodalom határait régi kiterjedésükben, minék 1858-ig voltak visszaállítsa, s hogy az oroszoktól az Amur-terület, mely Tatárországnak — honnan a most uralkodó Tacing dynasztia származik — alktráze, ismét visszaverte. Már akkor megkezdtek Pekingben a szükséges hadi készülődéseket, a hadsereg egy részét európai módon szrelltek föl, és gyakorolták be, idegen tisztákat szerződtettek, Angliában és Amerikában páncélos hajókat vásároltak és nagy löszergyárakat em-ltek. A kinai kormány most kedvezőnek találja az időt terve kiviteltére és Kulzsával együtt az Amur-területet is vissza akarja szedni a birodalomhoz. Cseng gróf ugyan Pétervárra küldik, hogy magmutassák Európának,

Az „Egyetértés” melléklete.

— 133-ik számához. —

Az egyetem ünnepe.

— máj. 13. —

Száz éves fenállását ma ünnepelem egy budapesti tudományegyetem. Fontos volt a mai nap, s ehhez képest részt az ünnepélyben a tudós világ, a főváros, az egész nemzet.

Hetek óta fáradozott a tanári kar és az egyetemi ifjuság kebeléből alakult 100-as bizottság, hogy ezt az ünnepélyt méltóvá, fényessé tegye. És az nek sikerült is.

Az összes egyetemi épületek, az utcák nagy része és nyilvános épületek fel voltak lobogozva. Az egyetemi zászlók, a négy fakultás zászlóival (harna-bölcsészeti, sárga-orvosi, kék-jogi- és vörös-hittani fakultások színei) nemzeti lobogók és színes zászlók, a házakat, a melyek a központi egyetemi épület körül, s azon utcákon, melyeken át az egyetemről az akadémia palotájába vonult az ünneplő menet.

Oly nagy néptömeg állta körül az egyetemi templomot, a melyben a nagy mise volt tartandó, hogy a száz-as bizottság tagjai s a rendezők alig tudták azt rendben tartani.

A templomban.

Az ünnepély misével vette kezdetét, a melyet 9 órákor délelőtt tartott S i m o r János, az ország bíbornok-prímása. Midőn az ősz főpap fényes egyházi kísérettel a szeminárium felől levő ajtón a templom hajójába lépett, már a templom a szót teljes értelemben zsufolva volt. — Az oldaltól balra ültek S z a p á r y István gróf, főispán, Földváry Mihály alispán, Ráth Károly főpolgármester, K a m e r m a y e r polgármester, G e r l ö c z y Károly alpolgármester, S a m a s a érsek, Ipolyi Arnold és Pauer püspökök s több nobilettas. Jobbfelől az első padban József főherczeg számára volt fenartva hely, a ki királyi személyét képviselte az ünnepélyen. A másik padokban ültek a miniszterek: P a u l e r, T r e f o r t, S z e n d e (honvédelmi egységben), B e d e k o v i c s, O r e c z y b., K e m e n y b r., O r d ó d y és T i s z a Kálmán.

Az egyetemi tanács, M a r g ó Tivadar rektor, a négy kari dékán, diszmagyarban, nyakukban a hivatalos aranylánczal szintén az oldali padokban foglaltak helyet.

A templom hajójában elhelyezett padokor előtt az egyetem pedellusai állottak, hagyományos ruhájukban, kezükben a jelvény-botokkal. A padokor bejáratánál Koszinszky orvostanhallgató diszmagyarban tartá az egyetem régi fehér selyemzászlóját; mellette jobb és balfelől az egyetemi új lobogót (a nagy színt) és egy nemzeti színi zászlót tartottak. Balfelől a tért a papnéveléi ifjainak ének-kara zárta el.

A padokor jobbfelől oldalán elől az egyetemi tanárok ültek, balfelől a küldöttségek foglaltak helyet. Háttal a nagyszámú női közönség állt, míg a falak melletti hézagokat zsufolással megtöltö az egyetemi ifjuságból és polgárságból álló közönség.

A p r i m á s pont 9 órákor lépett a templomba, áldást osztva a közönségre. Jötték az énekarok hozsánál fogadta, mire a primás az oltárhoz lépett.

A válszalagos ifjusági rendezők (a 100-as bizottság tagjai) a pad-okor között álltak két sorban egész a templom bejáratáig, míg egy másik részük a templom előtt ügylt fel a rendre.

Fél 10 órákor jelenték, hogy József főherczeg megérkezett. A primás kísérettel, az egyetem rektora és dékánjai és a pedellusok a főherczeg előtt, üdvözölni őt a templom ajtajában. A primás megáldván a főherczeg és kíséretét, a menet megindult a templomba. Elöl a pedellusok, utána a p r i m á s és segédlete, azután a főherczeg egyedül lépkedett (vörös tábornoki díszruhát viselt, fehér mentével, a nagy fehér tollas süveget kezében vevé). Őt követte br. Nyáry főudvarmestere G r a e f altábornaggal. Azután mentek a rektoratus és a bizottság tagjai.

A nagy főherczeg elfoglalta helyét, kezdetét vette a mise. A primásnak segédkeztek Zalka győri- és Pauer sz-fehérvári püspökök s még számos főpap. A mise kezdetével a főherczeg felállt és az egész szertartás alatt állva maradt. A mise alatt a zene- és kórus T i l l karnagy vezette alatt: H a y d e n „Missae brevis” D-mollját adta elő. Betétek voltak M o s o n y i „Ave Maria” és C h e r u b i n i „Laudate Dominum”. A szó-részeket R a c h e r H e r m i n e k a. (soprán), K n a h l i n é asszony (alt), S e r é n y i (tenor), K ö s z e g h y (bass) énekeltek nagy hatással.

A mise egy fél óráig tartott, mire a főherczeg elhagyta helyét, s a primástól kísérve eltávozott a templomból kettős díszfogattal br. Nyáryval.

Küldöttségek voltak a kolozsvári egyetem részéről: B r a s s a y Sámuel rektor vezetésével a

négy kari dékán, továbbá a debreczeni, győri és nagyváradai jogakadémiaik küldöttéi.

A menet.

Mialatt a mise folyt, az egyéves önkéntes egyetemi tanuló és önkéntes orvostandékok (utóbbiak tollas csútköbökben) fölálltak sorban a templom bejáratától oldalt, hogy a menethez csatlakozzanak. Az óriási tömeg rendbentartásával egy pár rendőr vesződtött, de azokat is majd levették a lovakról. Szerencsére végre volt a templomi szertartásnak, s a már már elmergéseni kezdő sorlás a tömeg részéről a kivánságossá miatt abba maradt.

Legelől ment F e i c h t i n g e r N. egyetemi polgár, a nemzetiszíni zászlóval. Utána sorokoztak a katona egyetemi tanuló és zóid tollas orvostandékok. A menet közep-n az egyetem új zászlóját vitte gr. Z i c h y joghallgató. Követték őt az egyetemi tanuló zóme, négyes sorral. Legvégül Koszinszky ment a fehér zászlóval, a melyen Mária képe volt festve az aláírással: „Patrona Regni Hungariae.”

A hosszú menet mindkét oldalán és a zászlók körül a rendezők vigyáztak fel a rendre. Az utcákon, a merre a menet haladt, a nép annyira előlalta a járdákat, hogy a közeledés teljesen megakadt. A házak gyönyörűen fel voltak díszítve s különösen szép volt az egyetemutcai Károlyipalota. Zászló és színes zászló az egész az. Az egyetem, koronaherczeg, és virág az egész. G i z e l l e t t, Dorottya-utca és lánzhídutér földszintén házi szokatlanul emelték az ünnepély fényét. Minden alakból kivánsi közönség nézte a menetet.

Az akadémia előtt.

A néptömeg, kocsi sorok, lovas és gyalog rendőrök, rendezők, notabilitások érkezése szeretői zajos képet adott az akadémia máskor békés terének. A fő bejáratnál a rendezők csak a jegyvel ellátott közönséget bocsátottak be, de a tolongás oly nagy volt, hogy egy lovas rendőr lovasától együtt betoltak a lépcsőházba, felfel a lépcsőzeteten. Egy gyalog rendőr majdnem agyon nyomtak. Dacozta annak, sikerült feltartani a hidat a tömeget, a míg a palota nagy termében a hivatok elfoglalták helyeiket.

Tíz óra után érkezett meg József főherczeg, a nép lelkes éljenzésekkel kísérve. A főherczeg a palota bejáratánál gr. L ó n y a y Menyhért akadémiai elnök, a főpolgármester s városi notabilitások, s a rendezőség fogadta. A főherczegnek egyedülleg érkezett meg Simor herczegprímás és K o b u r g főherczeg is.

A nagy teremben.

Az akadémia-palota díszteremében ezalatt már nagy közönség, különösen nők, gyűltek össze. A terem jobbfelől aajtától részben válszást el az ugynevezett hivatalos helyiséget a nagy közönségtől. Ez az emelkedtebb rész színesekkel volt bevonva. Középen állott a rektoratus asztala. Ettől jobbra kis vörös posztóval bevont asztalok, mellette vörös bársony karszék a főherczeg számára. Elöl a részantól két kis-bál asztal állt, egyiken voltak a korona-jelvények három bársonyánkoson, másikon az egyetemre vonatkozó régi és újabb alapító és újalakítási oklevelek, s a most kinevezett díszdoktor oklevelei dobozokban.

A tanári kar, a küldöttségek, miniszterek, főpapság stb. már egybeültek gyűlére, midőn József főherczeg, Koburg főherczeg, kísérve báró Nyáry és Graef adalutott a terembe lépett.

A közönség szűnni nem akará éljenzésekkel a főherczegét, ki meghajlással viszonozta a tüntető üdvözlést. Azután elfoglalta a számára előfoglalt helyet. Mögötte ültek legelől S i m o r bíbornok primás, utána K o b u r g herczeg, T i s z a Kálmán, B e d e k o v i c h, T r e f o r t, S z e n d e, S z a p á r y gr. miniszterek és gr. L ó n y a y Menyhért. A második sorban a többi miniszterek, főpapok, egyetemi tanárok, Nyáry br. és Graef, P é c h y a képviselőház elnöke, M a j l a t h György, T o t h Lőrincz legf. ítélszéki bíró stb. stb. ültek.

A középső asztal mellett Margó Tivadar rektor, s a kari dékánok foglaltak helyet. — Ez asztaltól bal felől: Lenhossék, Pauer, Romer Floris, Wenzel Gusztáv, Gyulai Pál, Fraknói, Ipolyi Arnold, Korányi, Lumniczer, Apáthy, stb. egyetemi tanárok ültek, és orsz. képviselők. A terem ajtaja körül a fővárosi notabilitások álltak.

A közönségnek szánt nagyobb tér első részében a kolozsvári egyetem küldöttsége állt; jobbfelől a hírlapírók asztala, középen pedig a jótékony nőgyógyászok, frangán hölgyek foglaltak helyet, köztük gr. A n d r á s s y Aladár, T i s z a Kálmán, E ö t v ö s R a u c h e r P a u l, B i s c h i t z Dávidné, stb., s a legdíszesebb hölgyök és vendégek hosszú sora. Az oldalkarzatok alatt férfiközönség állt, míg a terem háttérében egyetemi polgárság zsufolódott össze.

A karzatok a leszakadásig telve voltak, de ennek dacára átellen lárma volt a tömeg, hogy a zaj már majdnem botránnyá fajult. A rendezők S z i l l á g y Dező tanárral próbálták meg lecsendesíteni a zajongót.

A gyűlés lefolyása.

A csendesség végre helyre állt annyira, mennyire, s M a r g ó Tivadar rektor felolvasotta a tudományos ünnep beszédjét, a mely az egyetem múltját és jelenét kimerítően írja le. Előbb azonban hódoló köszönetet fejezi ki a király iránt azért, hogy József főherczeg ő fenéget személyes képviselével megbizta. (Lelkes éljenzés.)

A beszédből közöljük a következőket: Előadva az egyetem rövid történetét, így folytatja: És most, t. gyűlésetek, azon kérdés előtt állunk: vajjon e száz év előtt, az akkori korhoz képest oly gazdagon, mondhatni királyi bőkezűséggel megalapított egyetem megfelel-e mindenkör és mennyire felelt meg a hozzá kötött várakozásoknak, a tudomány általános haladásának s a nemzet művelődési igényeinek?

Mielőtt e kérdésre felvonnánk, engedjék meg, hogy figyelmeket az egyetemnek valódi feladataira irányozzunk, s mindazon feltevélekről szóljak, melyek a legfőbb cél teljes eléréséhez nélkülözhetetlenül szükségesek.

Ha a tudomány-egyetemet, mint szaktanodát tekintjük, akkor főfeladata mindenestre az, hogy az állam hasznára tudományosan képzett férfiakat, jó tisztivégeket, ügyvédek, orvosokat, papokat és tanárokat neveljen. De az egyetem nemcsak szaktanoda, hanem egy szerszám is főleg tudományművelő és tudósokat képező intézet, és azért, hogy egyszerűbb szaktanodai művelődésben gazdag kincstárhoz hasonlít, melyből mindenki szabadon merítheti a tudomány kincsét, egy másrészt, mint tudományművelő intézetnek, azon fontos feladata is van, hogy közvetlen kutatások s önálló vizsgálatok alapján újabb meg újabb tényeket s igazságokat derítsen fel s ez által a tudományokat gyarapítsa.

Az első feladatnak többé-kevésbé megfelelően az egyetem eszközökkel s kevesebb tökéletes szervezettel, melletti is, de valódi és lényeges tudományos céljait csak úgy érheti el, ha teljes autonómia és tanszabadság vézése mellett bőven rendelkezik mindazon eszközökkel és helyiségekkel, melyek önálló kísérletek elvégzéséhez, és a gyakorlati kiképzetéséhez szükségesek megkívánatnak. Ezek oly szükséges életfeltételei az egyetemnek, mint bármely élő szervezeté nézve a mindennapi tápszer, levegő és világosság.

Ha egyetemünk száz éves korszakának első részére tekintünk, először is oly viszonyokkal találkozunk, melyek egy a tanárok, mint az összes tudományos és nemzeti élet soká küzdötték, s oly lényeges hiányokkal, melyek elhárítása nem állott, s orvosok egyedül a jobb időket vála remélhő. Így az észlelések- és kísérletekhez szükséges eszközök, helyiségek- és költészek elteltségessége vagy teljes hiánya, a harcias és jóságosnemzetek akkori művelődési fokozata és írnyvá, valamint az exact tudományok iránti közönyössége, az ipar- és kereskedésnek nyomott, kezdetleges állapota, s az egész országnak nemzetgazdasági és politikai tekintetben szorult viszonyai hosszabb ideig nyomás akadályai voltak egy a tudomány behatóbb s önzetlen művelésének, mint — az egyetem haladásá s teljes felvirágzásának.

Az egyetem a körülmények ily állása mellett nem levén egyéb, mint egy magasabb betanító intézet: különösen a kísérletekkel járó természeti és orvosi tudományok nem bírtak önálló munkálkodás által közreműködni a tudomány előbbrevitelén, a tanároknak pedig nem maradt más tér, mint a nyugati művelt nemzetek nyomdokai után haladni, és minél inkább kitűnni tudományosság és nagy terjedelmű ismeretek által.

E hiány érezhető volt többé-kevésbé minden karnál, de leginkább a természettudományokban, mely utóbbiak csupán hasznosság szempontból soká csak az orvostanulókra adtak elő, s kivétel egyedül a természettan képzett, mely a bölcsészeti karhoz tartozott. Az akkori bölcsészeti kar eszerint egészen 1848-ig nem volt egyéb, mint egy magasabb közepetanodai osztály s mintegy előcsarnok az orvosi és jogi tudományoknak.

Nem szabad továbbá felednünk azt sem, hogy ezen, már a megalapítás óta magyarnak nevezett tudomány-egyetemünkön a legújabb időkben nem a magyar, hanem latin, olykor pedig német volt az előadás nyelve, mely körülmény nem engedte a tudományt a nemzet vértébe és gondolkodásába behatolni. S ha meggondoljuk, hogy az akkori tanároknak idegen nyelven írt és hatóságilag engedélyezett tankönyv szerint kellett tanítani, s hogy minden szabad és önálló szellemi mozgás — állandóan kinevezett igazgatók és elnökök alatt — minden lépten-nyomon akadályokba ütközött: így valóban nem lehet esodlnunk, ha az akkori tanárok oly csekély sikert mutattak a nemzeti tudományos irodalom megteremtésében.

S ha ily mostoha viszonyok közt mégis találkoztunk jeles tanáraink és tudósaink, úgy annál nagyobb azoknak érdemei, kik mindezen nyomozott állapotok dacára, minden anyagi és erkölcsi jutalom nélkül, megfosztva, mert latinul írtak, még a nemzet hálás elismerésétől is, az egy-

szakokban, mint a tudományban hazánkban első utóiról, anny honfui odaadással működtek, s munkáik, ha nem is alkotók korszakot a tudományban, de az irodalomban mégis gyakran tudományterjesztőleg, s olykor gazdaságiilag hazafit hatásként által pedig mindig buzdítólag hatottak kortársaira, s így nem csekély befolyással voltak hazánk polgárosodására, sőt részben a külföldi tiszteletet is kiérdemelték hazánk irányában.

Igy, hogy csak a legfőbbeket említsen, a régebbi korszakban az irodalom terén nagy érdemeket szerzett férfiak közül, a hittudományi karban Kramer Ferenc, Molik Tóbiás, Albert János, Vass László, Kaszaniczky és Fejér György a jogtudományi karban Kelemen Imre, Breznóczy, Markovics János, Siebenlist, Frank, Virozil híressé vált neveivel találkozunk; a történelmi irodalomban Pray György, Katona István és Schwartzner Márton lettek híressé. E korszakhoz tartoznak továbbá: nyelvudományi valódi megalakítója s irodalmunk hatalmas buzdítója és terjesztője, a hallhatatlan Révay Miklós, valamint ennek híres tanítványa és utóda Horváth István, a bölcsészeten kitűnő Imre János, az esztétikában jeles és mély tudományu Schedius Lajos; s munkái által még a külföldön is ismeretes Mitterpacher Lajos, Dugonics András és Pasquich János csillagász és matematikus, végre a természettan tanára Tomcsányi. A természettudományok köréből tisztelettel kell itt megemlékeznem Winterl Jakabról, a vegytan és növénytan híres tanáráról s épen 100 év előtt volt rector-előelőrel s ennek még híresebb utódja Kitai-Pálról, hi hazánk földrajz és ásványvizinek a külföldön is nagy tiszteletben álló legelső ismertetője volt.

Végre az orvosi tudományok köréből fölemlítjük, mint kitűnőket: Plenk József, Trnka Venczel, Lenhossék Mihály, Stáhlly Ignác, Bene Ferenc, Kabinyi, Schordan, Csusasz, Rác Samu és Bugát Pál tanárok neveit, kik részint tudományos munkák vagy tankönyvek, részint a tudomány színvonalán álló kitűnő előadások, részint pedig gazdag alapítványok által az egyetem és hazai tudományos előhaladását tetemesen előmozdították.

Mind ezekből eléggé kitűnik tehát, hogy az egyetem szellemi működése folyton tevékeny volt még akkor is, midőn a viszonyok e működésre nem igen voltak kedvezők.

Sokkal élénkebb szellemi mozgalmat látunk már a 40-es és 50-es, de kiváltképp a 60-as években a jelenlegi uralkodó felséges királynak által kibocsátott októberi diploma óta, mely nemcsak nemzeti nyelvet adta vissza egyetemünknek, hanem a tanítás többi akadályait is többé-kevésbé elhárította, még végre az alkalmányos korszakban 13 rövid év alatt anyaintézetünk — több ezülszerű új intézetet és gazdagabb dotációval ellátva — oly állapotba helyezteték, hogy immár sok más egyetemmel bátran mérkőzhessen minden tekintetben.

E legújabb korszakban, melyely egyetemünk végre elérte a nagykorúságot, már számos kitűnő szakértővel képes felismertni, kik nemcsak hazánkban, mint a tud. akadémiának s egyéb tudományos társulatoknak buzgógn működő tagjai, hanem külföldön is, mint szaktudományuk feltételes művelői s előbbrevítői, a közelművészt kiérdemelték.

Az egyetem e legújabb korszakában esnek azon kitűnő szakértők, kiknek anyaintézetünk és irodalmunk irányában szerzett érdemei örökké élni fognak az egyetem történetében. Ezek közül ki kell emelnünk az orvosi karból: Sauer Ignácot, a belgyógyászat, és Sommelweisz Ignácot, a szülészeti kitűnő tanárt, valamint a lángelmeű sebész-műtő Balassa Jánost, az egyaránt kitűnő szaktudós és sebész-tanárt, míg a bölcsészeti karnál a nagy Révaynak nem kevésbé nagy utódját s hallhatatlan tanártársunkat Toldy Ferencet kell megemlékeznünk.

Még számos nevet óhajtunk elősorolni, de minthogy e nevek viselői mint az egyetem elől díszes eléggé ismeretesek az irodalomban, úgy nálunk, mint künn: nehogy megcsérten szerényorságukat, jobbnak látom neveiknek óhajtot felsorolástól lemondani.

Egyetemünk száz éves életének e rövid, de hű választól meg fogunk győződni uraim. Hogy midőn a nagy s örökemlékü másodalapító Mária Terézia egyetemünket újjalakította, fölemelte mindazon tanszékűkkel és előnyekkel, melyekkel azon időben az első rangu egyetemek felruházva voltak. De meggyőződhetünk arról is, miként az egyetem kedvezőtlen viszonyokba indult, s fölismerehetik azokat bűnösök voltak, melyek haladására hosszabb ideig bűnösök voltak, az egyetem előbb lassu, majd gyorsab lépétekkel, s végre jelenleg már határozottan a haladás útján járva — elég gyorsan, s mindinkább és inkább közeledek állnak magas és örömdetes állásához, melyen a külföld legelső egyetemével is képesleand a versenyt teljes sikerrel kiállani.

Számavéve tehát mindazon mostoha viszonyokat, melyek egyetemünknek a tudományok számára oly kevéssé élkesített talajon oly sok ideig küzdenie kellett, nyugodt lélekkel állíthatjuk, hogy

— Oh! hisz ez férfi hangja!

Phryné ijedten felakarta venni ruháit, és ezekbe akart takarozni, de Lajos gróf megragadta, és karjába akart szorítani. . . A gróf sajátságosan felkaczagott; erre Regina meglepetve reá tekintett, és így kezelt karjából kibontakozni. Phryné élesen felsikoltott.

Ezen férfi areza már nem volt ugyanaz: szemében sajátságos tűz villogott, ajkai erősen összehorították és az arca egészen eltorzult. . . A nő valóit gondolt: a férfi karjaiban tartá, már nem volt ember. . . ez örült volt! A mint a gróf átölelte tartotta, le akarta tépni róla a finom reggeli öltönyt, mely így is alig fűde be, a mint körmeivel felszakította, a szövetet, börtet is megsértette; ezen ember egészen állatiasan viselte magát, úgy annyira, hogy midőn ajkával a nő ajkaihoz ért, ez nem tudta vajjon eszikolni vagy harapni akar-e! . . . kétségbeesetten védte magát és élesen felsikoltott.

Lajos gróf még mindig karjaiban tartá. A roham, mely megszóllotta, erőt adott neki; fel lett igazva az ajtó nyílás és a dörömbölés által; oly erősen fészegteket az ajtót, hogy a falak szinte megrendültek, és a tükrök reszegetek.

Phryné a küzelemen folytán majd nem meztelen volt. Most e kiáltás hallatszott:

— Jöjjenek be, jöjjenek be; ök it vannak. A gróf így szólt:

— A te férjed! annál jobb. . . Vissza kell fizeznem azt, mit ellenem vétett. . . En karjaimba akarlak zárni. . . Jöj. . .

Ezzel lerántotta róla a reggeli öltönyt, karjaiba vette Phryné, az ajtó mellé állott és kiáltá: — Jöj be hát, barom! . . . jöj be hát. . . Lásd, hogy szeretik mi egymást. . . nőd az enyém!

— Segítség! segítség! kiáltá Regina és felbuzúlnan védekezett az örült karjaiban. A záron az ütésekre erősebbek lettek: az egész épület megrázódott; valóban úgy látszott mintha beakarnának törni és a kimenetet minden áron elakarnák zárni. Az ajtó erősen megrendült, Phryné a zajra nem tudott magyarázatot találni, ő nem hallotta sem Palmryra, sem Olympia hangját; ő megismerte férje hangját.

Mind ez igaz, fenyegető volt, de még sem

a nagy áldozatokkal és reményekkel megalapított anyaiskola a hozzákötött várakozásoknak az adott viszonyokhoz képest töle telhetőleg megfelelt.

Hogy azonban számokkal is kifejezhessük az egyetem haladását: legyen szabad a tanárok és hallgatók mostani létszámát a száz év előttiével összehasonlítani.

Száz év előtt (1780-ban ugyanis egyetemünk mind a négy karánál összesen csak huszonöt tanár, s ezeken kívül két nyelvmester, egy tánc- és egy vívómester működött, míg ellenben a folyó 1880-ik évben összesen 166 tanár: 14 rendkívüli, 8 helyettes tanár, 72 magán-tanár és 6 nyelvmester), de ezekhez még 23 tanársegéd és 1 vívómester járul, úgy, hogy a tanítással foglalkozók összes száma a jelen évben 190-re emelkedett, mely szám a száz év előtt működötték számával (29) 161-el nagyobb. Epen ily arányban szaporodott a hallgatók száma is; met még 1780-ban csak 491 hallgatója volt az egyetemnek: a jelen tanévben 3356 hallgató van beírva, a szaporulat tehát 100 év alatt 2865.

Ebből látható, hogy a kultur állapot előhaladása folytán úgy a tanító személyzet, mint a hallgatók száma is közel 7-szer akkorrá növekedett, mint volt ez előtt száz évvel.

A változás irányára nézve nagyon érdekes és tanulságos az egyes karoknál mutatkozó növekedés.

A hittudományi karnál legkevésbé változás történt, mert 100 év előtt e karban 7 tanár tartott előadásokat 169 hallgatónak, a jelen évben pedig 10 tanár 80 hallgatónak. A tanárok száma tehát ezen egész idő alatt csak hárommal szaporodott, míg elevenen a hallgatók száma 89-el apadt, mely körülírny legnagyob részben annak tulajdonítható, hogy a semináriumok szervezete által a hittudományi kar tevékenység szűkebb körök közé szorították.

A jogi és államtudományi kar 1780 óta már jelentékeny szaporodást mutat egy a tanárok, mint különösen a hallgatók részéről. Akkor csak 5 tanár volt, — a jelen tanévben pedig a 16 magántanárral együtt 34 tanár működik. A hallgatók száma volt akkor 66, jelenleg 1579, tehát a tanárok száma e karnál 29-el, a hallgatóké 1513-mal szaporodott.

Az orvos-sebész karban száz év előtt 6 színt-n csak 5 tanár működött, míg jelenleg a 23 magán-tanárral együtt 49 az oktatók összes száma, kikhez még 17 tanársegéd is járul. A hallgatók illetéleg igen különös, hogy 1780-ban csak 17 orvos-hallgató és 43 köztudományos sebész-tanuló volt beírva, míg a jelen tanévben már 804 orvos-hallgató van e karban, s ezeken kívül még 190 gyógyszer-hallgató és 126 tanuló szülész.

Végre a bölcsészeti karnál száz év előtt 8 tanár tartott előadásokat 196 hallgatónak, mely előadások azonban inkább csak előkészítő előadásokul tekintettek, mintegy bevezetésül a jogi és orvosi tanfolyamra.

A folyó tanévben e karnál, beleértve a 33 magán-tanárt is, már 67 tanár működik, 6 tanítóval és 6 tanársegéddel, a tanuló száma pedig 577-re emelkedett, s így a tanárok száma 59-el, s a tanulóké 381-el szaporodott.

E szerint úgy a tanárok, mint a hallgatók számát tekintve, egyetemünknek a száz évi eredmény: általános roppant haladás.

Nem csekélyebb a haladás továbbá, ha az előadott tantárgyak számát tekintjük; száz év előtt ugyanis egyetemünknek a tanév mindkét feleiben csak 44 tantárgy adottat elő, míg ellenben a jelen év mindkét feleiben az előadott tantárgyak összes száma már 589, mely szám 13-or nagyobb, mint volt száz év előtt.

Ugyanily örömdetes eredményhez jutunk, ha a tudor-avatók mennyiségét vesszük tekintetbe. Száz év előtt ugyanis csak 14-en nyertek tudori koszorút, még pedig a hittudományi karban egy sem, a jogiban 4, az orvosiban szintén 4, a bölcsészetiiben 6. Az elhunyt utolsó tanév eredménye szerint a tudor-avatók száma most már 211-re emelkedett és pedig a hittani karban 3, a jogi- és államtudományban 121, az orvosiban 64, a bölcsészetiiben 23 egyen nyert tudori oklevelet. De az orvosi karban a főnébemberek közül még 23 sebész-tudor, 12 szülész-mesteri, 74 gyógyszer-mesteri és 216 szülész-oligé adótt ki.

A feltüntetett meglepő eredmény mellett még azon érömdetes tény is különösen hangsúlyoznunk kell, miszerint egyetemünk az összes osztrák-magyar és német birodalmi egyetemek között népszerűsége nézve jelenleg a berlini és bécsi után következik, azaz a harmadik helyet foglalja el. És ha visszagondolunk azon a körülményre, midőn a német sajtó még ez előtt 10 évvel is annak említésétől féltékenyüléssel lezárta, hogy a nagyszámú magyar orvos-növendék kénytelen Bécsbe vándorolni: nem mulasztathatjuk el ezáltal azon örömdetes tényre is rámutatni, hogy orvos-hallgatóink száma már

lehetően ezen borzostó emberhez hasonlítani, ki úgy látszik vasból volt, s csakspakot fel sem vette, a kiáltást nem hallotta, védekezésére nem hátrált, és még mindig karjaiban tartotta, körmeivel marcangolta, és mozdulataival gyötörte.

Phryné le szóltja; a férje így meglepi, ez vesztét vonja maga után. Mit törtődött ő azzal! Dühösen ütögette azt, ki karjaiban tartotta, karmai, harapta, felkarcolta, már nem igen tudta, hogy mit tesz; arról is megfeledkezett, hogy mily állapotban van; a szeméremre nem is gondolt, és minden törekvése oda irányult, hogy kibontakozzék az örült karjaiból. . . és annyira elvesztő esztét, hogy hangosan kiáltá:

— Péter, Péter segítség! segítség!

Egy pillanattal remélt; egy hang, melyet nem ismert parancsoló:

— Feszítsék fel az ajtót.

Az ajtó fészegtetni kezdék, és már már engedett. Ez a becselenség, a neveltségesség, a szégyen volt. Ah! nem, ez volt az élet.

A fiatal asszonyra nézve borzostó látvány volt, hogy a férfi felváltva volt zárkózva, egy dülös tigris modorával birt; szemében egyidővel gyűlölet és szerelem villogott; szája egy szíre eszikolni és haragni akart, kezei simogattak és karmáltak. . . és minden erőlködése dacára, midőn sikerült kibontakozni karjaiból, ismét üzőbe vette, nem viszonozta ütöget, nem iparkodott ezeket elkérni, panasz nélkül szenvedett, de arczának vad kifejezése még sem változott: czéljára törve újra megröghanta a nő, és egy kerevet-hez vonzotta; időközben folyvást kiáltá:

— En birni fogom szerelmét! . . . életed az enyém lesz!

Midőn Phryné a kerevetre esett fejével egy tűzőr sarkába ütődött, ez előtt, a törekvés-összevagdalták; a küzelemen alatt aszár nem eszméltet veszét és nagy erő megráztatással felkiáltott:

— Segítség! segítség! . . . megöl! . . . És az életelen t sz hára hanyatolt. . . des Etangs gróf az örült, megröghanta prodáját. . . Az ajtó engedett, Péter, a biztos és az agy-kök egyszerre berohantak. Midőn az örült mepillantotta, zsebéből egy fegyvert vett ki. Másik kezével s beben felemelte Phryné életlen testét. A kis asz

Olympia kisasszony.

BOUVIER ELEK REGÉNYE. 61

HARMADIK RÉSZ.

Egy barát és egy halott szerelme.

V.

nehány év óta egyenlő lett a bécsi orvosi kar hallgatóinak számaival, holott előbb Béesben 2/3-el volt több, mint nálunk. Sőt mi több, a legújabb kimutatás szerint a mi rendes orvoshallgatóink száma a jelen évben immár meg is haladta a bésiekéit.

Felsőrelje ezután a rector az egyetem érdekében legújabb tetteit beruházásokat, építkezéseket, a tanárok és a tanulók szellemi munkáit, s végül hálás kegyelettel emlékszik meg az egyetem újjalakításáról Maria Terzia királynőről.

A nagyszabású beszéd bevezetőjében élénken megjelöl az a közönség, mire

Kálmán Károly III. éves hittan hallgató mondja el a nyos Pálnak a tudomány egyetem 1780-ban történt újjalakításának ünnepély alkalmából szerzett dicsőenét. A költemény ez:

Látam tegnap Phobast tűnő világlát
Látam haldoklani kezdő sugárát.
Estről felbőgött látam bágyadtást,
Melyekre festette végső pirosságát.
S midőn így szemléltem, elaludt szememből —
Oh! hány szabadság szellemi szivemből!
Te, boldog csillagzat (mondám), homályodból
Hogy fogsz felvirradni szerencsés álmoból!
Mely napra kellett fel Szepták onokát!
Mely fényvel vonod be Mátyás palotáját!
Feltámaszt Minerva Átlósán nagyából,
S a kegyes Muszák Hémas Lugosából,
Elhozol Budának újult piactera,
Hogy Magyar füstjónak töltsék ottlára: —
Az a Magyar, a ki Kínásként keltől
Hozza istent, Tanis partjára.
Leverte szőrt Pannón partjára.
S egy igaz Istennek lépett templomába.
Itt letelepedett szerencsés karjára.
S esküvőn Belona véres palotájára:
Nem mehetett Fala ez elzárta templomába,
Nem a szelid Muszák tudós udarába!
Órók háború birtak századait,
Nemes vérszű Duna hajóit.
S hogy tudomány verhesse szemét,
Csak vérszű karjait írta esteit! —

De már a szép hajnal, piros szekerével,
Felépett engem öblajtó fényével.
Új életre hozza világ gyemlék szememből,
Gyengén szarozva orvianek tetteit
Olvasom nemzetem könnyező szeméből.
Hány áldást küld neki dobogó szivéből! —
Barátim! párosi fehé márványokból
Emeljük szőrt, borostyán-szűrből,
Írjuk fel a napot fényes tetőre,
Hogy hasson sugara onokák szivére! —

Megnyíl az ünnep! látom méltóságát:
Látom Magyarimnak régi büszkségét.
Oh! mennyi áldozat esik Terziának!
Mennyi sálójátat hallja országának!
Boldog Fejedelmek, ki népe szivébe
Ezer kegyességet beletöltötte.
Pallást helyezett Buda tetőjére:
S hogy örökite hazánkban szállását,
Ma szentel neki királyi lakását.
Már ez sok! — Oh Magyar! mely tisztelettedhez
Ezért is szerelmest kapod hírszolgát!
Igy borított rég Róma Athén hátrából
Szép tudományokat Sokrates homábról,
S borostyán ültetvén Tanis udvarában,
Cézár s Cicerókat termelt ártábrában.
Igy jöttek szán Albert szőlőbe,
Keményebb Muszák mutató-ből,
A szép tudományok egész Európában,
Hol most dicsőöznék hevernek karjában.

Boldog hazá, a hol Minerva szűkből
Polgárokat nével fel Muszák kezéből;
Hol tudományok szelid virágokból
Bokréták fonatnak borostyán szűrből!
Mely szép lesz majd látni nemis ifjaként!
Hogy fogják tanulni régi szűkből!
Hogy beszűkledjék régi szűkből!
Dicsőség templomán írt fényes essit!
Órómmel szólnak Hunyadi szűrből,
Ki Budára térvén Erdély védelméről,
Vasaknapján emelt szőrt magának,
Hol népe nevezte háza atyjának.
Ha pedig Várának vérszű kézfűvel
Veset enekének Mohács mezejéről,
— A magyar büszkség megnyitja szűket,
Oh! mintha már látám hullani könyvetek!
Ily hazafiamak német példájában,
Mint igaz erkölcsök szűk iskolájában,
Fel fogják tanulni jövőn edzőket,
Miként kelt szentel edző hazájának.

Hát kik felelünk Newton ocszóbrára,
Melyet érdemlünk London piactera
Építet; hogy fogják némi eszűket.
Kik gyengén áztják gazdag mezejüket?
Majd tudományok ledőlven szárnyára.
Fellel repdesnek ég boltizójára:
Hajnal csillagok fényes világából,
S mosolygó Aurora piros hajlékából,
Általunk észak szél tengere,
Mely álmot küld világ elfáradt szemére.
Kitanulnak minden csillag indulatját,
Saturnus, Jupiter, Mars, s Venusnak útját;
S akláb ereszkedvén felbék országára,
Bátran tekintgetnek dörgő homályára.
Itt a természetnek örös rendjét,
Csudálkozva nézik retent törvényeit:
Szóval: tudományok mindégnyik neméből
Részesei Nemzetünk dicsőségéből.
S így meg, hiszem, Buda tudós tetőjéről
Svitecsnek s Bokreték nőnek bérejeiről.
Pihen már, nemzetem, szerencsés karjain;
S mint Sándor megállván Hípasz partján,
Tömjénrel áldozott kézzel isteneknek,
Kik védelmezni voltak szűkből,
Ugy te emelj ottlár, emelj márványokat,
Írd a jövőre a boldog napokat.
Rajzol le trónusát Nagy Terziának,
Nevezd tudományok a kegyessé anyjának;
Tedd hozzá, hogy nevében nagy hűvességben
Vele a boldogság országolt szűkből.
Sőt kiseddel is, kik anyjok öléből
Csüggyvén, életüket szűjk emelőjéről.

tör csak úgy villogott a csillár fényénél és kétszer feltűnt Costin Regina keble baloldán, még mielőtt a férfiak közben léphettek volna.

Costin az első rohant oda, torkon ragadta a gyilkost és a földre terítette. Lajos gróf horgótt... — Te látod hogy én bírtam nődet, és megöltél őt, és most téged foglak megölni! —

— És a mint Péter mint sem granitva fogta, engedni látszott, de egyszerre meg akarta döfni a szobrást; az ügynökök észrevették e mozdulatot; oda rohantak, megragadták az őrlt karját, és lefogyerék. De Lajos gróf horgótt; Péter nyomásától lángvörös lett. Ki kellett ragadni a művész kezéből, mert ez megfojtotta volna.

A biztos a fiatal asszonytval foglalkozott és két sebet talált rajta. Midőn kezét a szivre tette, melynek dobogását alig lehetett hallani, fejét rázta. Pétert a történet nagyon felizgatták, és most remegő felegyesenedett. Mi tudjuk, hogy mily megvetéssel és gyűlölettel viseltett a lány iránt, ki bemocskolta nevét. Ez órában ez mind el lön felejtve, és midőn a biztos hozzá fordult — időközben az ügynökök betömtek az őrlt száját és elakarták huzrolni — és így szólt:

— O meghalt!
Péter megrázódott. Néhány másodpercig az áldozata tekintett és könyekre fakadt.
A biztos egy ideig hagyta sírni, ezután kérdé tőle, hogy most mit tegyen.

Péter esdve kérte, hogy ne hirszeletje azt, mit az imént látott. Mintán Costin asszonyt így meghalt azt fogják mondani, hogy lakásán hirtelen elhunyt; de erre a biztos sajtásásgosan elmosolyodott, és halank így szólt Péterhez:

— Ön tehát nem tudja, hogy hol vagyunk?
— Hol vagyunk tehát?
— Palmiránál... egy különös házban...
Most halank folytatta közléseit.

— És mintán Péter hitetlennek látszott, felnyitott egy szelőd lyukát, mely a terem fűtésére látszott lenni, és egy úrvég mutatót, mely hasonló volt azon úrvégre, melyek a kaleidoscopoknál alkalmaztatnak. Ekkor Péter egy megvető mozdulattal tett és elfordulva a holttestűl így szólt:

— Még a halálban sem tudok megbocsájtani!
(Folyt. köv.)

Tanít meg e kegyes királynéd nevére,
S szabadság szűket örök hűvességre.
Te pedig, Minerva, Muszák sergével,
Kik, elhagyván Pindust Trácia völgyével,
Ide lakni jöttek Dunának partjait,
Pallérezvén népek szűk szűkből!
Kövéljétek, kériek, a szelid hajlékát,
Ne jusszatú a mult százak szűketek!

Szász Károly lépett most az asztalhoz, s az ő szokott szavallásával elszavolta ünnepi ódáját, a melyet ez alkalomra írt. Az óda így hangzik:

Ha valaha segítél, ég leánya,
Ha mosolygott énám kegyesen:
Segélyedet kis lantom ma kívánja,
Mosolyod' esdve, bizva, most lesem;
Testvéreidnek van dalom ma szánya,
És elefejtve nem maradsz te sem;
Illed meg lantom hurját ajakkaddal,
Hogy magasabban szárnyalhason a dal.

Lenn hagyva Parnasz kettős földi halmát,
A hol csak hervadó babér terem:
Ráldreheted talán, ha te sugallnál,
— Nem bűn-e, hogy remélni is merem? —
A magasságos Esmék birodalmát,
Tul minden sphaerán, tul az aetheren,
Forgó világok hol már nem kerengnek,
Csak örök fény lakik, s az égi Rendek.

Utjában, úde, tiszta légbé' lakva,
Lel, jőltéve Hygeia, tégedet,
Téged is, Themis büszke-szép alakja,
Táblákra írva, — tartva méreget;
Homlokod' csillagokkal körülírva,
Urania, testvéreid közzet;
S legfeljeli téged, hetedik-mennyből
Csillagkirálynéd, szűz Regina Coeli!

Ti négyen, fálve a kiket neveztem,
Dicsőfénybe vonva lengtek itt körül.
Csoda-e, szemem rajtatok ha veszem,
S a látáson szivem s elmém örül:
Mikép tolong, praetextátokl' öveztem,
Körétek ifjak serge messziről,
Tanulni tőletek, kit szőjja éget,
A szent erkölcsöt s földi bölcsességet!

Első, ki fűbé' fába' megleled, te,
Mít oda rejle a világ ura,
Mi balzsamot esepgett égő sebbe,
S szendert hóg szenvedők pilláira;
— Te második, kinek nyitott könyvedbe
Folirva áll a törvények sora,
S jogainkat összemerve tiszteinkkel,
Taníts: országot kormányozni mint kell.

Te harmadik, ki vizsga szemmel nézed
Az úr mélyét — s a lélek titkait,
Mít a természet alkot — s a művészet,
S a böles Kló népeknek mit tanít;
— S te legdesőbb, kinek nem fog az enyészet,
Mert örök-élet-italod a hit:
— Előttem én én is tédert hajtok,
Ti az Igaz, Szép s Jó papnók vagytok.

Nektek emelve, Szűzek, áll a templom,
S oltárán szent láng ég örökön.
Magasbra szállni vágyam immár nem von,
És Ikarusként nem erőlködöm.
Elég az Esmék szentélyére nyitnom,
Mégálva kissé még e küszöbön,
S nem-mohosult bőven keresni annak
A nevetek, mik rá kevésbé vannak.

A bitoros, kinek kétélű fegyver,
Mely a velőknek osszásba hoz,
Sebeket osztva, véte tollal, nyelvel,
Röptive szárnyas, égő nyilakát;
De bőkezűen, fejedelmi kegygyel,
E Pantheonékat alapot rakta,
Hogy a muszák n ó hány a bár, e helyen,
Kárpát tövén, nj Helikonra leljen.

S ama dicső, nemének ritka gyöngyre,
Korona s báj, kit együtt értik;
Zord bérz alól ez enyhébb légű völgybe
Hozd a muszák templomját ide,
Nagy szárnya, négy oltárral jól befődve,
Hogy ithonos négy mindegyike,
S mind megtalálja, oltára lépőjé,
Papját, naponként áldozata jóvén.

Ott jó, hogy a nyelv titkait kutassa,
A nagy pankratiasza, Révát;
Horvát, hogy ósidón népét mutassa;
És Kelemen, Frank, törvénytartani;
Jókonyákkal közel Sthály és Balassa;
S Imre s Fejér, bölcsesség papjai;
S ki szellemekkel szoktat tarsalogni:
Szerény Walhallának építője Tolgy.

És annyian, kik sorban itt áldoztak,
E négyezer oltár-lépések előtt;
Az égöknek tömjént illatoztak,
S míg lábaiknál ifjak sarja nőtt,
Beléjük szent erkölcsöt írta, gazdag
Termésre kegyességek a jövőt.
Jó magból ny szűrt adván a földnek,
Magasbra hajtandó, ha ők didőttek.

S az ég kegyelme és a földi légkör
Egykép megadta hozzá harmatát;
És jött az ádás dunnal földén, égől,
Nevelni, izmosítani ezt a fát;
Ha törse szikkadt, új fát; s a fűt;
Tövéből — és táplálva járta át,
Melylyel szerény kertészai öntözék meg,
Virulni örömeire földnek, égnek.

És őrzemével egy nemzet kísérté,
A mint sudára szökének a mag;
Királyi kegy volt biztos pajza, vérté,
Ha rá vihar s vészek zúdultak.
Mert volt idő... De gyűlés emlé, ma fétre!
Ha ága tört: kihajta ujját,
És mint a teher alatt nő a pálma:
Szébben virul és magasabban áll ma.

Nevezem-e a Legdesőbbet, érte
Ki legbühbött tett, a mióta áll!
Téged, ki ódon falaink helyére
Disz-csarnokát hosszú sorát rakta.
Kinek szivünköl: Áldás életre,
Az első magyar ember, a király!
Kinek erény, biztos zálogunk van,
Folytatva lesznek a méltó utódain!

És titeket, hazám törvényhozóit,
Bölcs áldozatra kész országgyűzőket,
Az ősi csarnok méltó heróidait,
Melynek palisszán gyémántként ragyog
A hon szerelme — hálánkat leróni,
Szavammal én elégtelen vagyok.
De rója le, ki ezeket bocsát el
Szolgálni a hazát — ez Alma Mater!

S lo fogja róni! Évről évre többen
Tudulva a tudós forrásához,
A csarnokok, mely csillag-ég-födöttén,
Ég- s földet egyhas közelébe hoz;
És jáva lelkei félszáz égrőbrén,
Eszményt csatolnak a föld vágnyhoz;
Hogy benne s bennök örömet találja
A hon s a nemzet s koronás király!

Hosszas éljenzés hangzott fel az óda elmondása után.

Következett ezután a tiszteletbeli és jubilaris doktorok kihirdetése, s ezzel kapcsolatba a pályázatok eredményének kijelentése, az ünnepély alkalmából vert érnek bemutatása.

Míndezeket Greguss Ágost bölcsészeti dékán teljesíté, a következő beszéd kíséretében:
Mélyen tisztelt gyűlések!
Olympia játékait, a középkori tornákat napjainkban másnemt versenyek váltották föl: szintén harcok; de nem vérontók, mint a melyeket a csatamezőkön, nem árverők, mint a melyeket a politikában vívnak a hatalomért, sem lélekököl, mint a kenyérbérek s a töké meg munka sivar küzdelme, nem erkölcsönök, mint ezen harcok valamennyie: a béke és szellem harcai azok, melyeket az ipar és művészet, a kultusz és tudomány bajnokai szállanak sikra, nem egymás ellen, hanem egymás mellett, nemes és üdvös harcok, melyekben azok is nyernek, a kik nem győztek.

Egyetemünk a maga polgári számára s kivételesen a külve állókna is, évenként rendezet külvényes bajvivásokat, pályázatokat, s a gárdárvény eredményét ezen a napon, mint újjalakítására évfördulője ünnepén szokta kihirdetni.

Ez idén, a századik évförduló napján, egy másik, nagyobb és gazdagabb verseny eredményét is van alkalomunk kiadni: nem az iskola csónés falai között, hanem künn, az élet zűkjében, a nyilvánosság terén, egyik-másikkal egész nemzetek korát meghaladó hosszú pályán kivított fényes diadalokot van alkalomunk koszorúkat ocszogatunk, koszorúk ocszogatunk, kik már többnyire koszorúsak, elmerésünket kifejezzük a haza jelesének az által, hogy őket, királyi jóváhagyás alapján, egyetemünk tisztelettel tudósra avatjuk. Szinte kivétel nélkül oly férfiak, a kiknek pusztá nevére említséval, rámutatunk egy-egy nagy dicsőögre, az irodalmi és egyéb hazafias érdemeknek egy-egy messze világló csillagára.

Mely hálával vagyunk köteleze Felsőegs urunknak, a mért kegyelmesen megengedni melótzatot, hogy tisztelet tudóraink élere önön fiat, trónjait és erényei örökösét, Rudolf főherceg ő s és kir. felségét; a tudomány lelkes pártfogóját és mivelőjét állíthassuk.

Utána soraköznék — és legyen szabad ezutal, minthogy ő felségét közvetlenül a bölcsészek kara nevezi magának, ezt a kart elsőösbén részeseit — utána soraköznék, a bölcsészeti karból, a következő tiszteletli tudóraink: Arany János, Hunfalvy Pál, Keleti Károly, Pulszky Ferenc, Szabó Károly, Szász Károly, Szily Kálmán, Stoeck József; a hittani karból: Schlauch Lőrincz, Pauer János, Krusz Krizosztom, Knauz Nándor, Tárkányi Béla, Czubika Nándor;

a jogtudorok: Majláth György, Zsoldos Ignác, Tóth Lőrincz, Vajkay Károly, Horváth Boldizsár; az államtudományok tudórai: Trefort Ágoston, gróf Lónyay Menyhért, Csengeri Antal. E névsor fényes befejezést fog szolgáltatni ama terjedelmes munkához, melyben egyetemünk híres tanára, most az ország igazságügyi minisztere, dr. Pauler Tivadar, ez alma mater történetét, bevezetőleg már nagyszabású bevezetővel, tüzetesemmel újjalakítását a mai emlékeztetés napig, megírja, s melynek első füzetét ime van szerencsém bemutatni.

Van szerencsém továbbá bemutatni az érmet, mely a százados ünnep megtartásáról a késő utódoknak is beszélni fog.
Mink, a jelenben, a mult idő utókora vagyunk, s a multból szólnak és szállnak át hozzánk azon érdemes férfiak, a kiket egyetemünk ezeltől felszázdaddal díszítet fel tudori kalappal s a kik hálistenek meg most is töretlen erővel teljesítik társadalmi hivatásukat: jubilaris, és évben kétszeresen jubilaris tudóraink ezek; névszerint, az orvosi karból: Baintner Ferenc Négrád, Meskó János Csárdmeyer főorvos, Peleics Szilárd a Tököl-intézet igazgatója, és Woytich Móricz; a bölcsészeti karból pedig Urmányi József es. kir. kamarás és Zalamegye főispánja, úd alnador, azon Urmányi József unokája, ki 1780-ban, mint a tanúgyék előadója a magyar kaucezelláránál, egyetemünk nagy szabadság-levélét aláírta, 1784-ben, mint királyi biztos, Pestre való átköltözéséről gondoskodott, 1824-ben pedig, mint országbíró, az egyetem elnöke is volt.

Örömmel jelenthetem, hogy egyetemünk mai ünnepében nem csak régebb és újabb tagjai, hanem az ország egyházi és világi méltóságai mellett, a társügyetek és főiskolák, hatóságok és egyeltek is osztoznak. Ime körünkben van magyar testvérünk, a kolozsvári egyetem s a József-megyei egyetem tanácsa, számos tanárunkkal, megjelentek a selmezi bányság- és erdész-akadémia, a debreceni és nagyvárdi jogakadémia, a pozsonyi tanstület, a nyitrai főgymnasium, a herpesmegei orvos- és gyógyszerész-egylet, Pestmegye és a főváros képviselői.

Budapest fővárosa üdvözöl átiratát intéz hozzánk, melyben e százados ünnep alkalmából évenkénti ezer forintos ösztöndíjat alapít az egyetem számára. Kolozsvári testvérünk egyetemük függő peesüti oklevélét hozták el nekünk. A debreczeni írt. iskola, az operjesi, kassai, nagyszabeni jogakadémia átiratokat, az országos rabbi-seminárium almban küldték meg üdvözletüket.

A társországokból a zágribi egyetem díszes almban, a monarchia másik feléből a bécsi egyetem függő peesüti, a lomborgi valamennyi tanára által aláírt oklevélben fejezi ki jó kívánatát, s üdvözölne még Béesből e tudományok esszérii akadémia, a polytechnikum, Czernowitz, Innsbruk, Prága egyetemei, a külföldről pedig Brlangen, Kopenhága, Lipsee, München, Padna, Würzburg egyetemei.

Míndannyiok üdvözletét melegen megköszönve és viszonzva, had üdvözöljük immár saját ifjaknk közt azokat, kik az egyetem ideit versenyben kintűntek. Összesen 15 jutalmét volt hirderve s 12-re érkeztek be pályamunkák, jutalomban, illető dicsőöretben részesültek:
A hitudományi karban: az ember vezethaljáról szóló értekezésért Dudny Pál IV éves hittallgató a Pasquich-Fogarassy-féle 75 forintos jutalomban, Pokorny Manó I éves pedig dicsőöretben; az énekek éneket tárgyzó dolgozatért, Dudek János III. éves hittallgató szintén Pasquich-Fogarassy-féle 75 frtos jutalomban; az egyházi szónoklathoz kitűzött Szabó-féle 15 frtos jutalomban Zsendovics János IV. éves hittallgató; végre a Schopper-féle 44 frtosban, Csathó Imre I éves bölcsészethalgot.

A jog- és államtudományi kar mindkét Pasquich-féle, 150—150 frtos jutalmét két felő osztotta, nevezetesen: a jurisdictio ordinaria és extraordinaria különbségét a kánoni jog terén fejtető munkáért Öváry Ferencz meg Tilles Béla IV. éves, a népességi statisztikával foglalkozóért pedig Eszlári Sándor meg kapovszki Schwarz Gyula III. éves joghallgatók közé. A Schwartz-féle 180 frtos jutalmát, mely a törvénytelen gyermekek házköbéli állapotának tárgyalására volt kintűve, a kar Lederer Béla II. éves joghallgatónak ítélte.

Az orvosi kar a három Pasquich-féle, 50—50 frt jutalmát esupa kettős szerzőjű munkáért szavazta meg: e szerint a leíró bonczan korébe tartozórt Ötvös József IV. és Goldstein Adolf III. éves, a kóradi sebészethez tartozórt Rosenfeld Samu és Stern Samu IV. éves, a közegészségta-

niért Péchy János és Fuchs Dávid szintén IV. éves orvosenövendékek osztoznak a jutalomban. Schalchler Miksa IV. éves orvosenövendék sebészeti munkájával dicsőöretet aratott, a kórszövettani kérdés megfélése kitűzött Arányi-féle, 50 frtos jutalmát Jendrassik Ernő V. éves orvosenövendék nyerte. Ugyancsak az Arányi-alapból, a legjobb bonczoló fejtűzőkny szerkesztéséért, az első 40 frtos jutalomban Hirschler Ágoston III. éves, a második, 20 frtosban Dohmann Károly szintén III. éves orvosenövendék, Stern Ignác pedig dicsőöretben részesült.

A bölcsészeti kar három Pasquich-féle 50—50 forintos díjat ítéltetett oda; minthogy azonban a növénynti földatara mind a két beérkezett pályamunka derekasan megfelelt, a szaktanár, dr. Jurányi Lajos, maga még 50 frtot ajánlott föl, hogy mindenként az egész jutalom kijárhaszon. Az így kitűntetett ifjak Simonyi Jenő és Szontagh Tamás II. éves bölcsészek. A grmán Atilla-mondákat tárgyzó dolgozatát Pauer Károly III. éves bölcsész lett a győztes. A természetnti tétel Jánra Fényes Dezső, szintén III. éves bölcsész, a Thán-féle nyit pályázatára, melynek tárgya az idén hasonlóképen természetnti volt, Bartossek Géza végezt bölcsész van érdemesítve.

Jövöre a bölcsészeti karak módjában lesz még egy új szép jutalmát is ocszogatnia. Egyetemünk mostani rektora ugyanis, e százados ünnep és rektorsága emlékéül, ezer forintos alapítványt tett, melynek kamataiból, másodévenként, váltakozva majd által, majd növénynti munkák lesznek, nyit pályázat újítandó. Ime tehát még egy tétel.

Int a pálya, ifju hós!
Most pedig, midőn a jutalommal kitűntetett ifjak fölívom, hogy részesek a rektori kezből átvegyék, nincs egyéb hátra, mint ugyancsak az ifjuságot, valthet reményvel, kifejezem abbeli óhajátomat, vajta egyetemünk jövő évi ünnepé fölműlné meg e mai százados ünnepet is, és minden következő év ünnepé fölműlné az előtte való abban az egyben, a mi a magyar nemzet főnmaradásának alapföltétele, hogy fia szorgalomban és tudományban évről-évre fenyssék és tömegesebb haladást tanúsítsa, Európa legműveltebb népeivel, diadalmasan versenyezzenek.

Greguss szavai után dr. Margó Tivadar kiocsztotta a pályanyerteseknek a jutalmát. Minden kitűntetett ifju nevével harsány „éljen“ hangzott fel. Erre az ifjuság sorából kilépett Bodoky Lajos a következő beszédet tartá az ifjuság részéről.
Nagyságos rektor ur! Mélyen tisztelt tanártestület! A budapesti kir. m. tud. egyetem újjalakításának 100-ados ünnepén nekem jutott a szerencse, hogy ezen egyetem polgári nevében a hála szavait intézhessem Nagyságotához.

Gyenge öröm érzetében nem merem megkísérteni annak fejtegetését, hogy mily jótékony hatást gyakorol a tudományos műveltség elterjedésére s az által szeretett hazánk felvirágzására a tudomány egyetem egymást felváltó, de mindig jeles tanári testületének fardhatatlan ügybuzgalma, kiváló képzettsége azon gondos jóindulata, melylyel tanítványaikban a tudományozomjat ébresztik s a tudomány áldos tanait állítják.

De hiszen nincs is szükség az én halvány fejtegetéseimre, mert hogy minő drága kincsét képezi a nemzetnek ez egyetem, s jeles tanári kara, arról fényes tanubizonyoságot tesznek az életben mindazok, akik az Alma-Mater keblében nevelkedve, a haza jövőének előmozdítására használják fel az ott szerzett ismereteket s a kiknek száma — bízünk mondhatom — legió!

A mi pályánk még nines bevégezte, még egy betetőzésben épült; mi még tettekkel nem bizonyíthatjuk, hogy méltó tanítványai vagyunk nagyságotoknak, de a szeretet hajléka é rövid idő alatt is, a mióta egyetemi polgárok vagyunk, betetőzte a hála, a szeretet azon nemes honfák iránt, kiknek egy része a tudomány tanait esepgette kebleinkbe, hogy hozzájuk hasonló hasznos polgári lebesztünk hazánkna, s kiknek más része módot és alkalmat nyújtott arra, hogy tehetőségünk már az egyetem falain belül is érvényesíthessük, hogy már az egyetem falain belül is szedhesünk tanulmányunk, szorgalmunk gyümölcsseit.

Most még csak a hála, köszönet és szeretet egyszerű de szivből jövő, őszinte szavaival adózhatunk lelkes tanárainknak, s a nemesekből alapítóknak. S a midőn kívánom, hogy forrón szeretett tanárainkat az ég ura sokáig éltesse, hogy hazaszeretettüket és tudományos műveltségüket e hazának minél több faiba beoltsva aggorkukat egy eredményös élet emlékei boldogítsák, nem fojthatom el a hálaértevel telt keblemből előtörő élfalkilást: „Éljen a nagyságos rektor ur!“
A lelkes tanártestület; legyen áldott örökre a nemes keblű alapítók emléke, s közülök azok, a kik még életben vannak; sokáig éljenek!“ (Lelkes éljenzés.)

Az ünnepély vége.
Ezzel Margó Tivadar rektor az ünnepélyt befejezetnek nyilvánította, s a hittankar hallgatók dalárdája harmónium kíséretében a kanzatról rázendít a hymnust. Ennek éneklése közben fölkelt József főherceg és kísérete, s az összes körítölte levoltók kísérel, elhagyá a termet.

Egész a kapu elejéig kísérték le a főherceget a notabiltások, s onnan tüzető éljenzés között hajtajtott tovább a budavári palotába.
Ezzel az ünnepély maga véget ért. Következnek az ünnepélyeségek: lakoma, a tanári karak fálykymenet, stb.
Az egyévi önkéntesek a mai egész napra szabadságot kaptak a főparancsnokságtól.

Itt megemlítjük, hogy a külföldi egyetemek és a hazai akadémiák, a kolozsvári és zágribi egyetemek üdvözöl iratot küldöttek a budapesti egyetemnek.
A kolozsváriak ügy hangzik:
A kolozsvári m. kir. tudomány-egyetem rektora és tanácsa üdvöt és dicsőöses virágzózt a budapesti m. kir. tudomány-egyetemnek!
A hazafüri öröm, testvári szeretet érzéseivel tettük testvári éreztetőket, hogy majdnem harmadfélszáz éves föállás után, az ország fővárosába való átköltözés százharadjik s a nagy szabadság levél kiállításának épen századik évfördulóját akarván megünnepelni, ez alkalomra pirkint is meghívták, a fiatalabb testvéreket képviselőit.

Mi, kik egyetemünknek alig nyolcz éves multjára tekinthetünk vissza, tisztelettel vagyunk a testvér és hosszú életideje iránt, melyet küzdelmek tövisével, de diadalok báberáival is szegélyezett pálya jelöl. A tudományalkotás és fejlesztés nehéz munkája annál méltóbb tiszteltetésre számíthat, minél nagyobbak az akadályok, mostohábbak a körülmények, melyekkel szemben, és melyek közt végeztetnie kell azokat, kik folytatják s folytatják, kik környezhetik igazbók és őszintébb tisztelettel, mint azok, kik szintén az igazság oltárának papjává szenteltettek!

Nagy öröm e hazára nézve, hogy Szent-István koránjának egységes területén ma már több tudomány-egyetem terjesztheti a tudomány életét melegt és vezérlő fényt; mi pedig a sokkal ifjabb testvér nevében tiszteletünk, szeretetünk és hálnk nyilatkozatával veszünk részt ünnepelésekben; ismerve az átalános hatást, melylyel a budapesti egyetem a haza közművelődésére és szellemi s ez által anyagi életére is volt és van; tudva a felségés hitványát, mely a magyar egyetemekre, nyugat tudományosságának kelteve áthidalásában var,

hogy e hazában a tudomány magyarsága és a magyarság tudományossága fönt-rassék, megerősítessék. És hálával is veszünk részt ünnepelésekben, mert nem felejtjük, hogy a ti csarnokotokból vetitek nagy részben mi is ösmereteinket s most is amaz áldott anyja körében testvári szeretet jeleit élvezzük.

Legyen áldott a nap, mely a budapesti tudomány-egyetemnek ma száz éve létét nyitott a nagykorú szabás munkálkodásra, legyen áldott ama királyunk emlékezte, ki nagy szabadság levéllel fölszabadította egyetemeket előbbi nyitgéből; és legyen áldott a mi dicsőösesen urakodó királyunk, a ki nemesak a budapesti egyetemet uszerti nemesebb és áltálosabb működésre indította, új erőkkel, új eszközökkel ruházta föl, hanem a magyar tudományosságna a mi egyetemünknében, második hajlékát is emelt.

Éljen, gyarapodjék, virágzózzék a budapesti tudomány-egyetem!

Éljenek az egyetem mostani előjárói, vezetői, egész tanári és tanulótestülete, hogy áttalok a haza szellemi élete nemesebbé, erősebbé lehessen s a tudományos viláosság fénye messze ragyoghasson!

És hogy idősobb testvérünk örömnépében való részvételünk annál nyilvánvalóbbá tegyük, megbiztuk rektorunkat a tagjaink sorából választott küldötteinket, hogy személyesen adják át az üdvözöl leveletnek a budapesti m. kir. tudomány-egyetem ez idő szerint való képviselőink. Kérünk benneteket, fogadjátok oly szeretettel, a miyén adja s viszi.

Kolozsvár, a m. kir. tudomány-egyetem Tanácsának, 1880. Szentgyörgy hava...-dikán tartott üléseiből.

Ismételjük ez alkalommal, hogy a testvéregyetem küldöttségét

